

СТАНОВИЩЕ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	Изходен № дата 2015 г.
	Входящ № 136 дата 20.08.2015
	София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91

от доц. д-р Даниел Вачков от Института за исторически изследвания при БАН

относно конкурс за заемане на академичната длъжност **професор** по професионално направление 2.2. История и археология, специалност История на България (Нова българска история – социална политика, институции, обществени организации) за нуждите на секция Нова българска история. Конкурсът е обявен в Държавен вестник брой 21 от 13.03.2020.

В конкурса за професор участва като единствен кандидат доц. д-р Росица Иванова Стоянова. Кандидатът е представил всички необходими документи за участие в конкурса и няма допуснати административни пропуски. Комплектът съдържа необходимите материали, даващи пълна и подробна информация за научната и преподавателската дейност на доц. Росица Стоянова. Той включва 9 монографии, в които кандидатът е автор, съавтор или съставител и още 33 студии и статии. Цялата представена научна продукция е публикувана след заемането на академичната длъжност доцент.

Становището е изработено в съответствие с изискванията на Глава трета, Раздел четвърти от ЗРАСРБ – Условия и ред за заемане на академичната длъжност „професор“ и Глава трета, Раздел четвърти на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Главен обект в научните изследвания на доц. Росица Стоянова е темата за благотворителността в България от края на Първата световна война до средата на 50-те години на XX век. Няма да е пресилено да се каже, че именно благодарение на нейните многобройните научни публикации тази важна тема получи своето обстойно и задълбочено представяне в българската историческа наука. Проучвайки проблемите на благотворителността от този период доц. Р. Стоянова изследва редица ключови аспекти от социалното законодателство, политиките на държавните и общинските институции, на частните организации, дейността на различни благотворителни заведения и изявени дарители. В тази сфера научните приноси на кандидатката са безспорни.

Основният труд, с който доц. Р. Стоянова кандидатства в конкурса е монографията Споделената отговорност. София, Военно издателство, 2009, в съавторство с Веска Николова. Доц. Р. Стоянова е автор на трета и четвърта глава на

книгата от 149 до 305 страница. Изследването е посветено на една значима и не изследвана до появата на монографията тема – а именно на дейността на държани и общински институции, както и на гражданска организации по подпомагане на социално слабите, или както е тогава използваният термин, нуждаещите се слоеве на българското общество. Частта, чийто автор на доц. Р. Стоянова е посветена на периода от края на Първата до края на Втората световна война. Основателно изложението е хронологически е разделено между времето до 1934 г. и след това.

Още в самото начало проблемът със социалната подкрепа е представен в широкия политически и икономически контекст на обстановката в България след Първата световна война. Тежките последици от неуспешните войни за национално обединение, част от които са големия брой военноинвалиди, вдовишки семейства, сираци на жертви от войните, както и огромният приток от бежанци поставят пред българското общество и държава много остро необходимостта от една активна и целенасочена политика по подпомагане на намиращите се в бедствено положение социални групи и общиности. Съвсем правилно авторката първоначално представя и анализира законодателната и нормативната база, чрез която се осъществява този тип социална дейност. Разгледани са различните законодателни инициативи на отделните правителства и най-вече тези на Демократическия сговор и на Народния фронт. Направени са точни и аргументирани коментари на мотивите към законопроектите и на дебатите в Народното събрание. Добре са очертани прерогативите на местната власт и на частните благотворителни организации в провеждането на социалните мерки. Доц. Стоянова правилно обяснява етатистките тенденции в тази сфера по време на правителството на проф. Александър Цанков. След запознаването със законовата рамка, в която се провежда политиката на социално подпомагане, авторката разглежда конкретно дейността по отношение на различните категории нуждаещи се. Централно място в тази политика напълно разбираемо заемат децата. Без съмнение след войната проблемът с децата - сираци придобива огромни размери и това налага по-засилени грижи на различни институции и организации. Доц. Р. Стоянова добре отбележва съществените различия в политиката към сираците на жертвите от войните и към останалите сираци. Ако по отношение на първите има доста по-ясно заявени ангажименти от страна на държавата, то относно втората категория там полето е предоставено предимно на инициативата на местните власти и гражданските организации. Въз основа на богат документален материал авторката разглежда

многостранната дейност по организирането и функционирането на сиропиталища, детски приюти, трапезарии, детски летни колонии и други. Представени са значителните усилия и сериозните трудности, които срещат отделните институции, организации и дейци. Както тук, така и следващите параграфи доц. Стоянов успешно вплитат в текста кратки биографични представления на основните обществени дарители и участници в провеждането на социалната политика. Аргументирано звучи обобщението ѝ, че въпреки немалкото направено през първото десетилетие след войните в грижите за сираците, все още то е недостатъчно и не е в състояние да разреши всички произтичащи от това положение проблеми. Следващият параграф на тази глава е посветен на подпомагането на другите социално слаби групи – инвалиди, крайно бедни, самотни стари хора и др. И тук също се открява диференцираното отношение на държавата, което към военноинвалидите е значително по-ангажирано, отколкото към останалите категории нуждаещи се. След достатъчно обстойното представяне на дейността на държавните и общинските институции и на инициативите на множество благотворителни организации авторката стига до убедителния извод, че на много места степента на социално подпомагане и закрила до голяма степен зависи не толкова от конкретните нужди, колкото от активността и добрата воля на различни местни дарители и управници.

Втората глава от изложението, написано от доц. Р. Стоянова, е посветена на десетилетието след деветнадесетомайския преврат от 1934 г. Текстът е изграден по идентичен с предходната глава начин. Първо се проследяват законодателните мерки на новия режим, чрез които се провежда политиката на обществено подпомагане, а след това конкретните действия по отношение на децата и другите категории нуждаещи се. Авторката извежда насоките в осъществяването на социалната политика на новите власти в духа на цялостната им управлена философия, градяща се върху активната държавна намеса във всички сфери на обществения живот. Приетите както от военните режими, така и от безпартийните кабинети законодателни и нормативни актове целят да постигнат значителна централизация на дейността по подпомагане и да поставят под строг държавен контрол частните организации от този сектор. Добре са показани нееднозначните резултати от следваната политика – от една страна опасност от бюрократизиране и лишаване от инициативност гражданските структури, но от друга страна изчистване на държавните институции от партизанските елементи и привличането в социалната сфера на доказани експерти. В крайна сметка се констатира

в цялата система на социално подпомагане едно значително разширяване на броя на заведенията и също така видимо подобряване на условията на живот и качеството на услугите в тях. Несъмнено тези резултати се дължат както на подобряващата се стопанска и финансова конюнктура през втората половина на 30-те години на XX в, така и на адекватните мерки, предприети от централната и местната власт. От съществено значение се оказва и доброто, в огромна част от случаите, взаимодействие на държавните институции с гражданските организации. В следващите параграфи на главата продължава обстойното представяне на дейността на различните участници в провеждането на социалната политика по отношение на децата-сираци, на инвалидите, бедните, самотните стари хора. От изследването на доц. Р. Стоянова се вижда отчетливо, че през този период системата на обществено подпомагане обхваща не само градовете, но и съществен дял от българските села, които до този момент поради традиционния си начин на живот в голяма степен остават извън полето на благотворителността и целенасочената социална политика на държавата. Сега тяхното приобщаване към подобна дейност може да се разглежда и като белег на сериозна модернизация, която иначе през тези години ясно се забелязва в много други области на общественото развитие.

В заключение бих заявил, че със своите безспорни научни приноси монографията на доц. Р. Стоянова е основополагащо изследване във сферата на социалната история на България за периода между края на двете световни войни.

Вследствие на всичко написано по-горе си позволявам да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на доц. д-р Росица Стоянова академичната длъжност професор.

18.08.2020

доц. д-р Даниел Вачков